A múlt értékei, a jelen kutatásai, a jövő céljai az Erdélyi Múzeum-Egyesületben

BITAY ENIKŐ

„Az erdélyi magyar tudományos törekvések kérdésével csak az foglalkozzék, akiben van szeretetig menő objektivitás és objektivitásig menő szeretet, aki tehát bele képes helyezkedni azokba a csaknem sorstragédiának nevezhető személyes életküzdelmekbe, amelyeket az erdélyi tudósok minden időben az ellenséges körülményekkel, a fagyasztó közönnyel, a lenézéssel, a kicsinyességgel és testvérharcokkal folytattak.”¹

Bevezető

AZ Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) arra törekedett és törekszik, hogy működésével hidat verjen a múlt értékei, a jelen kutatásai, a jövő eredményei közé, s mindezzel a magyar tudományt, az erdélyi magyar közösséget szolgálja. A múlthoz való ragaszkodás nem csupán az elődeink munkássága előtti tisztelgést jelenti, hanem mindazt a tudományos törekvést és értékrendet, amely az erdélyi tudományosság megmaradásához, fenntartásához szükséges. A neves erdélyi filozófus, Tavasz Sándor a tudományosság lényegét nemzetünk számára 1930-ban így határozta meg: *„A nemzeti élet szerkezetében a tudományosság az az intellektuális gerinc, amelytől függ a nemzeti szellemi élet fennmaradása”*.² Ugyancsak ő állapította meg a magyar tudományosság múltjáról, hogy *„... nemcsak kapcsoló pontokat*

¹ Tavasz Sándor: *Magyar tudományos törekvések Erdélyben*. EM XXXV(1930). 217.

² Uo. 215.

nyújt a biztos és határozott irányú tudományos fejlődés számára, hanem nagy erkölcsi erőforrás is, amely tudományos existenciánk fenntartását táplálja”.³

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület a Romániában élő magyarság tudományos és művelődési életének civil szervezete, amely gr. Mikó Imre kezdeményezésére alakult meg az 1859. november 23–26. között Kolozsvárott megtartott közgyűlésen (akkor Erdélyi Múzeum-Egylet néven). Megalakulása óta a történelmi viszontagságok, a kisebbségi lét nehézségei ellenére hű maradt felvállalt céljaihoz, s intézményes kerete mindvégig az erdélyi tudományos élet jelentős meghatározója volt. Noha létrejött és működésének fenntartása komoly erőfeszítéseket követelt, mindig voltak erre hivatott elkötelezett tagok, vezetők, támogatók, akik az EME-eszmét szívügyükként kezelték, s megtartották/működtették az EME intézményes keretét az erdélyi tudományos élet fenntartásához.

Előzmények és megvalósulás

Erdélyben, a „kisebbik magyar hazában” a 18. század közepén jelentkezett először az akadémiai gondolat, a magyar tudományos élet megszervezésének szándéka. A „tudomány- és múzeumszervező gondolat első erdélyi harcosai”-nak sorát, ahogyan Szabó T. Attila nevezte őket,⁴ Bod Péter egyháztörténész nyitotta meg, aki 1760-ban vetette fel egy tudós társaság létrehozásának szükségességét, majd a könyvtáralapító Batthyány Ignác püspök szándékozott történetkutató intézetet létrehozni, sajnos sikertelenül. Aranka György az 1791. évi országgyűlésen létrehozta az *Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaságot*, majd 1792-ben megszervezte a *Régi Kézírások Társaságát*, a régi erdélyi történeti és emlékiratok, kéziratban heverő írások kiadása végett. Döbrentei Gábor 1814-ben indította el az első erdélyi tudományos folyóiratot, az *Erdélyi Muzéumot*, s egy akadémiai jellegű társaság tervét dolgozta ki a Magyar Tudós Társaság mintájára.⁵ Bölöni Farkas Sándor 1829-ben az erdélyi múzeum felállításának gondolatát veti fel, sajnos közöny fogadja tervét.

Az EME létrejöttének első lépése az a jelentős adományfelajánlás, melyet írásban az 1842-es országgyűlésen terjesztett elő gr. Kemény József és gr. Kemény Sámuel egy Nemzeti Múzeum felállításának céljából. Kemény

³ Uo.

⁴ Szabó T. Attila: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai*. EME, Kolozsvár, 1942. 6.

⁵ Kelemen Lajos: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület múltja és jelene*. EME, Kolozsvár, 1909. 1–3.

József mintegy 15 000 kötet könyvet, több ezer kéziratból, illetve oklevélből álló gyűjteményt, Kemény Sámuel pedig jelentős ásványgyűjteményét kívánta átadni a nemes célra. Az országgyűlés örömmel fogadta a felajánlást, a megvalósulás azonban sokáig húzódott. A múzeumfenntartó egyesület megalapítását a szabadságharc leverése után, az abszolutizmus kedvezőtlen körülményei között gr. Mikó Imre vette kézbe, megmozgatva a teljes erdélyi társadalmat s megszerezve a kormányzati jóváhagyást is. Valóságos nemzeti ünnep volt az 1859. november 23–26. között tartott kolozsvári közgyűlés, amely az egyesület hármas célját ekképpen határozta meg: múzeum felállítása s fenntartása, a múzeumi gyűjtemények tudományos feldolgozása, illetve a tudomány és művelődés magyar nyelven való terjesztése.

Az EME megalakulását követően mindig voltak fordulópontok, amikor tevékenységét, működését az éppen kialakult politikai, társadalmi helyzet, avagy szükségletek határozták meg. Első évtizedét a gyűjtemények nagyarányú fejlesztése határozta meg a legkülönbözőbb társadalmi rétegek adományai révén, elhelyezésük is megoldódott a gr. Mikó Imre adományozta nyári villában. 1867-től kezdve kivette részét a korszerűsödés útjára lépett Magyarország tudományos életének fejlődésében.

Amikor az ország második egyetemének megalapítása került napirendre 1872-ben, Kolozsvár azzal nyerte meg a versenyt, hogy gyűjteményeinek használatát évi bér fejében átengedte a létesítendő új felsőoktatási intézménynek. A Mikó-villa tizenkét hold kiterjedésű kertjét szintén felajánlotta a tervezett egyetemi építkezések céljára, itt épültek fel később a klinikák

Az EME és az egyetemet fenntartó állam között létrejött szerződés értelmében a különféle gyűjteményeket (könyvtár, kéziratár, később levéltár, természettudományos gyűjtemények, érem- és régiségtár stb.) közösen megállapított terv szerint fejlesztették, az egyesület pedig tudományos folyóiratokat adott ki (*Erdélyi Múzeum*, *Orvostudományi Értesítő*), amelyek az egyetem szakemberei számára is megjelenési lehetőséget biztosítottak.

Az 1919-es impériumváltást követően az EME nemzeti tudományos jelentősége még inkább felértékelődött, működésének folyamatos fenntartása ezért volt fontos a kisebbségben élő magyar tudós társadalomnak, ennek jegyében működik ma is. A két világháború közötti időszak erdélyi magyar tudományos törekvéseit Jancsó Elemér három korszakra bontja a *Magyar tudományos élet Erdélyben 1918-tól napjainkig* című tanulmányában: a „próbálkozások kora” (1918–1926 között), majd a „csendes erőgyűjtés” (1926–1930), s végül a „fellendülés” (1930–1937). Véleménye szerint ez utóbbi korszak eredményei kiemelkedőek, „ekkor erősödik meg az EME és lép ismét az aktív munkálkodó útjára”. 1931-től újraindult az *Erdélyi Múzeum*

folyóirat évi négy számmal, a rendszeres tudományos előadások pedig nagyszámú közönséget vonzottak.⁶

Fontos megemlíteni, hogy az EME sajátos arculatú, többretegű, több pillérre támaszkodó, de nem kizáró jellegű tudományos intézmény volt; mellette számos új intézmény, rövidebb-hosszabb ideig működő tudományos műhely jött létre. 1940 őszén az Erdélyi (Magyar) Tudományos Intézetet azzal a céllal alapították Kolozsváron, hogy a humán tudományok, elsősorban a történelem és népelet tanulmányozásának szentelje tudományos erőit. Az államilag fizetett, ún. intézeti tanárok mellett az egyetemről meghívott külső tanárok kapcsolódtak be az itt folyó tudományos munkába. A későbbiekben néhány egyetemi oktató a politikai viszonyok kedvezőtlen változása miatt az EME-ben mintegy „menedékre lett”. Az egykori munkatársak között ott találjuk Szabó T. Attilát, aki 1936-tól levéltári munkatársként tevékenykedett, s aki 1940–47 között mindvégig szívügyének tekintette és fontosnak tartotta az Egyesületben vállalt tudományos missziójának (pl. az Erdélyi Múzeum és a Tudományos Füzetek szerkesztési munkálatainak) továbbvitelét. Venczel József szociológus az egyetemről való erőszakos eltávolítása után (1947) az EME főlevéltárosaként tudományos kutatómunkát végezhet.

Az EME, mint intézményes keret, mindig a gerincét képezte az erdélyi magyar tudományos életnek, s igyekezett az időközben kialakult társintézményekkel jó összhangban, eredményesen működni.

1950-ben azonban a kommunista diktatúra betiltotta az EME működését, s újraindítására csak az 1989-es változások után kerülhetett sor. Ez év decemberében néhány kolozsvári értelmiségi kifejezte kívánalmát a Bolyai Egyetem és az EME mihamarabbi visszaállítását illetően, s a következő év januárjában néhányan (Jakó Zsigmond, Kiss András, Kántor Lajos, Csetri Elek, Benkő Samu, Jenei Dezső, Nagy Jenő, Sipos Gábor stb.) össze is gyűltek annak érdekében, hogy megvitassák az intézmény újraindításával kapcsolatos teendőket.

A mintegy ötvenéves kényszerszünet nem szorította vissza az EME tag-ságának tudományos törekvéseit, csendben, de eredményesen folytatták munkájukat, ki-ki egyszemélyes otthoni műhelyében, s a szakmai megbeszélésekhez is találtak alkalmat. Például a tudósok számára a vasárnapi bükki séták kínáltak lehetőséget a beszélgetésre Jakó Zsigmond, Szabó T. Attila, Kiss András, Benkő Samu és mások részvételével.

⁶ Jancsó Elemér: *Magyar tudományos élet Erdélyben 1918-tól napjainkig*. Bp. 1937. Láthatár, 1. sz. 14–20, 2. sz. 74–80. http://ispmn.gov.ro/uploads/006jancso_Magyar%20tudomanyos%20elet.pdf

Az 1990 márciusában újraalakult EME igyekezett tehát folytatni azt a küldetést és társadalmi szerepet, amelyet alapítói megálmodtak, és intézményi rendszerét az új körülményekhez képest kívánta kiépíteni.

Az EME küldetése, célja

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület küldetése az anyanyelvű tudományművelés, a gyűjteményeibe tartozó kulturális örökség megóvása és tudományos feldolgozása, továbbá a tudományos ismeretek terjesztése a romániai magyarság körében. Az EME feladatának tekinti, hogy az erdélyi magyar hagyományokat ápolja, az egyetemes magyar tudományosságot szolgálja, és az európai kultúra és tudomány értékeit gyarapítsa. Rendezvényei keretében ismerteti a nemzetközi és a helyi tudományos eredményeket, és ezáltal teljesíti a romániai magyarság művelődése, szellemi gazdagodása érdekében vállalt feladatát.

Mint említettük, az EME több pilléren álló intézmény, mely hét szakosztályt, hat fiókegyesületet, ifjúsági szakcsoportokat, kutatóintézetet, könyvtárat, digitális adattárat és kiadót működtet stratégiai céljai megvalósítása érdekében.

Az EME tízéves múltja (2005–2015), tudományos törekvéseinek mérföldkövei

Jelen írás röviden áttekinti az EME elmúlt tízéves tudományos tevékenységét, fontosabb mérföldköveit, törekvéseit és eredményeit. Ez a periódus egybeesik azzal az időszakkal, melyben az EME kialakította és megszilárdította az itt folyó tudományos kutatás intézményes kereteit, korszerűsítette és szakosztályokkal bővítette tudományterületi tevékenységét, illetve a tudomány terjesztésében, népszerűsítésében vállalt szerepet. E tevékenység fontosabb állomásai:

- 2005–2006-ban *akkreditáltattuk az EME kiadóját, valamint két folyóiratát*: az Erdélyi Múzeumot és az Orvostudományi Értesítőt.
- 2005–2006-ban *létrehoztuk az EME Kutatóintézetét*.⁷
- 2007 januárjában az *Információs és dokumentációs központot* avattuk a központi könyvtárunkban, melynek keretében az Elektronikus infor-

⁷ A 2006. március 11-én tartott közgyűlés fogadta el az EME Kutatóintézetének szervezeti és működési szabályzatát.

mációs szolgáltatás (EISZ), illetve a könyvvállományunk elektronikus katalogizálása is beindult.

- ♦ 2007-ben akkreditáltattuk, pontosabban *minősítettük a kutatóintézetet*, ezáltal romániai állami (Országos Felsőoktatási Kutatási Tanács) kutatási forrásokat sikerült pályáznunk, s meg is nyernünk.
- ♦ 2008-tól kezdve meghatározott idejű *kutatási programokat indítottunk külső munkatársak számára*, kezdetben az intézmény által megszabott témákban, majd fokozatosan teret biztosítottunk a különböző szakterületeken való kibontakozásra, a szakosztályok által javasolt és igényelt témákban is. A felvállalt programokba a fiatal kutatók bevonása volt a cél, ugyanakkor ezzel a szakosztályokat is erősíteni kívántuk a kutatás-népszerűsítési és a kiadványokban vállalt szerepük mellett.
- ♦ 2010-ben *avattuk az intézményi repozitóriumot, az Erdélyi digitális adattárat*, mely a tudományos kutatáshoz szükséges adatok tárolására, szolgáltatására s az eredmények megjelentetésére, terjesztésére egyaránt lehetőséget nyújt.
- ♦ 2011-től *az EME működését programokban határoztuk meg*, s pályáztattuk a megvalósítani kívánt projekteket. Így a tervezés, működtetés és megvalósítás követése tervszerű volt, illetve adott periódusra voltak kalkulálva, logikai rendszerben működtetve.
- ♦ A 2011-től indult *Kolozsvári Magyar Napok* augusztusi forgatagába aktívan kapcsolódtunk be rendezvényeinkkel a szakosztályok révén, ezzel is erősítve s népszerűsítve tudományos tevékenységüket, s tettük széles körben ismertté eredményeinket.
- ♦ 2012-ben *avattuk a Periodikák az Erdélyi digitális adattárban (PEDA) modult*. A program célja: a ritkaságszámba menő, Erdélyben megjelent, sokak által ma is használt szakmai folyóiratok digitalizálása; ekkor került sor a 150 éves Keresztény Magvető digitalizált változatának ünnepélyes bemutatójára, melynek teljes digitalizált anyaga felkerült az EDA-ba, s ma is folyamatosan bővül új számaival.
- ♦ 2012-ben a román akkreditációs intézet újra változtatott a kiadók besorolási követelményein. Az EME kiadója megtartotta korábbi B kategóriás minősítését a történelem és a kultúratudományok kategóriában, majd megszerezte a B kategóriát a filológia tárgykörére, valamint a C kategóriát az előadó-művészetek témakörben is. Az *Erdélyi Múzeum* folyóirat is megőrizte a B minősítést, csupán a kategóriák változtak a bizottság döntése alapján: történelem és kultúratudományok, filozófia és filológia. Ezenkívül az Erdélyi Tudományos Füzetek sorozatot is elismertettük.

- ♦ 2013. december 7-én *újraalakult a csíkszeredai fiókegyesület* (Balázs Lajos tagtársunk kezdeményezésére).
- ♦ 2013-tól *üzemel könyvtárunk új katalógusa, amely a Hun-Téka rendszerben működik*. Az indítófelület elérhetősége: <http://portal.eme.ro>.
- ♦ 2014-ben *két kiállítással is igyekeztünk gyűjteményeinket láthatóvá tenni* (Kolozsvár ipartörténete és az első világháború centenáriuma-hoz kapcsolódó témákban).
- ♦ 2014. július 29-én intézményünk és a Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár *együttműködési megállapodást* kötött, ennek révén több közös digitalizálási programot is megvalósíthattunk.
- ♦ 2014-ben *megalakult az EME sepsiszentgyörgyi fiókegyesülete* (Bíró Boróka Júlia tagtársunk kezdeményezésére).
- ♦ 2015. május 4-én a *Magyar Tudományos Akadémiával kötött megújított együttműködési megállapodás* ünnepélyes aláírására került sor Budapesten az MTA évi rendes közgyűlésén.
- ♦ 2015-ben a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben (MTNE)* rendezvényünk *plenáris ülésére Lovász László matematikus akadémikust, az MTA elnökét hívtuk meg előadás tartására, illetve a romániai magyar tudósokat foglalkoztató intézményeknek adtunk teret saját intézményük kutatási tevékenységeinek bemutatására.*

Mindezek után tekintsük át az EME szerkezetét, s ismerjük meg felvállalt programjait, különös tekintettel az elmúlt 10 év munkásságára.

Az EME mint integrált tudományos keretintézmény szerkezete, struktúrája

Az EME szerkezetét áttekintve láthatjuk, hogy intézményünk az egyes tudományágak művelőit és a tudománypártoló érdeklődőket – mintegy 2680 tagot⁸ – egyaránt összefogja. Ez a sajátossága egyben előnye is a több pilléren működő intézménynek. Saját kutatóintézettel, szolgáltató jellegű tudományos könyvtárral rendelkezik; digitális adattárat, tudományos szakosztályokat, ifjúsági szakcsoportokat, kutatóműhelyeket, fiókegyesületeket, illetve könyvkiadót működtet.

⁸ 2015 év elején.

Az EME szervezeti felépítése

Az EME sajátos struktúrája révén a kutatás iránt érdeklődők között megtalálni mind a tapasztalt, nyugalmazott egyetemi oktatót, mind az aktív oktatót, kutatót, aki által a fiatal nemzedék (kutató, egyetemi hallgató, doktorandusz) is bevonható a tudományos élet vérkeringésébe.

Röviden áttekintjük az EME szerkezeti egységeit, melyek a tudományos élet és a kutatások elősegítésére hivatottak.

SZAKOSZTÁLYOK, IFJÚSÁGI SZAKCSOPORTOK, KUTATÓMŰHELYEK, FIÓKEGYESÜLETEK

A *szakosztályok* tevékenysége sokrétű és szerteágazó, legfőképpen ismeretterjesztő, tudomány-népszerűsítő rendezvényeket tartanak. Az egyes szakterületeken a tudományos közösséget erősítik, s kutatási tevékenységeket is felvállalnak. Aktívan ápolják az intézményközi kapcsolatokat, és folyamatosan erősítik az egyetemeken folyó oktatói, kutatói tevékenységeket. Ugyanakkor tevékenységükkel hozzájárulnak az EME kutatási, könyvkiadási programjaihoz. Az EME-nek jelenleg hét szakosztálya fogja át a különböző szakterületek érdeklődőit és tudományművelőit: I. Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály, II. Természettudományi Szakosztály, III. Orvos- és Gyógyszerésztudományi Szakosztály, IV. Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály, V. Műszaki Tudományok Szakosztály, VI. Matematikai és Informatikai Szakosztály, VII. Agrártudományi Szakosztály.

Az EME felkarolja, támogatja az utánpótlást biztosító, a kutatási munkára ösztönző *ifjúsági szakcsoportok* tevékenységét, mint például a GEKKO (Geológus Egyetemisták Kolozsvári Kutató Osztálya), KOMATE (Kolozsvári Magyar Történezhallgatók Egyesülete).

Az EME-nek jelenleg 6 működő *fiókegyesülete* van: Csíkszereda, Gyergyószentmiklós, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Szilágysomlyó, Zilah és vidéke. A fiókegyesületek létrejötte és működése a helyi tagtársak igényeinek megfelelően alakul. A fiókegyesületek révén az EME által felvállalt tudományos tevékenységek kiterjednek olyan vidékekre is, ahol nagy szükség van a tudományos élet fellendítésére.

Egyesületünk tudományos tevékenységet folytató műhelyeket, szakcsoportokat is támogat. Így például a Pósta Béla Egyesületet, mely a romániai magyar régészek reprezentatív szervezete. Tevékenységük szorosan összhangban van az EME kutatási törekvéseivel, s a közös kutatási programokban is részt vállalnak, akárcsak az EME által kiadott *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából* című időszakos kiadvány szerkesztésében. 2015-ben fiatal építőmérnökök által alapított szervezet, a *Meeting – Erdélyi Magyar Építőmérnök Társaság* partnerként csatlakozott intézményünkhöz, kiemelten tudomány-népszerűsítő, műszaki szakmai fejlesztő és közösségépítő tevékenységük az EME Műszaki Tudományok Szakosztályának céljaival összhangban van, s ezt jól kiegészítik a specifikus szakma révén is.

AZ EME KÖNYVTÁRA, AZ INFORMÁCIÓS ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONTJA

Az Erdélyi Múzeum-Egyesületben folyó kutató és tudomány-népszerűsítő munka már a kezdetektől a könyvtárra alapozódott. A könyvvállomány folyamatosan bővül részint adományok, részint vásárlás és csereprogramok útján. A központi épület mellett a Jordáky-ház és a Lőrinczi-ház is várja olvasóit, ahol az érdeklődők egyaránt tanulmányozhatnak szépirodalmi és tudományos jellegű kiadványokat, ugyanakkor a Lőrinczi-ház lehetővé teszi személyi hagyatékok, kéziratok tanulmányozását is. Az EME Információs és Dokumentációs Központja biztosítja a digitális dokumentumokhoz való hozzáférést is. Beszélhetünk itt az EISZ, az ADT adatbázisokról, illetve az EME saját repozitóriumáról, az Erdélyi digitális adattárról.

AZ EME KIADÓJA

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadója a rendszeresen megjelentetett szakfolyóiratok mellett évente több tudományos kötetet ad ki önállóan vagy más kiadókkal közösen. Az EME kiadója odafigyel arra is, hogy a hagyo-

mányos könyvterjesztési stratégiák mellett (könyvterjesztői hálózat, online bolt, könyvtári cserepéldányok) jelen legyen a különböző könyves eseményeken. Egyrészt minden friss kiadványunkat bemutatjuk az EME székházában, felkért szakértők közreműködésével, másrészt részt veszünk a hazai és magyarországi fesztiválokon is.

AZ EME KUTATÓINTÉZETE

A Kutatóintézet ma 13 belső munkatársat foglalkoztat, akik a történelem, irodalomtudomány, nyelvészet és filozófia területén végzik kutatásaikat. Munkájuk eredményességét forráskiadványaik, monográfiáik, tanulmányaik bizonyítják. Ugyanakkor a kutatóintézet három osztályában az EME külső kutatók munkáját is felvállalja. A többnyire egyetemi hallgatókból álló munkacsoportok tanárok irányítása alatt végzik kutatásaikat, eredményeiket konferenciákon, illetve az EME kiadványaiban (tanulmánykötetekben, folyóiratokban) mutatják be.

Az EME programjai

Az EME programjai által egyszerre folytat kutatást, nevelői, oktatói szerepet is ellát, ugyanakkor közzéteszi és terjeszti a kutatási eredményeket, mindeközben tudományos közösséget épít a különböző szakterületeken.

Miért a programok? Az EME tudományos tevékenysége sokrétű: megtalálni a fiatal pályakezdőt, az aktív oktatót, a tapasztalt szaktekinélyt; szerkezeti egységben összehangoltan csakis úgy működhet mindez, ha pontosan körülírt programokban határozzuk meg a résztvékenységeket. Ez a pályáztatás szempontjából is előnyös, hiszen a kialakított programok konkrét pályázatokba ültethetők, s ekként az eredmények láthatóvá tétele is egyszerűbb, folyamatossága biztosított. A programok követik a struktúrát, a tudományos életben szerepet vállalók személyi összetételét s mindazon célokat, melyeket az EME mint intézmény felvállalt.

Az EME programjai:

- ♦ I. az Információs és dokumentációs központ (könyvtár és adattár) működtetése, fejlesztése;
- ♦ II. kutatóintézetünk, kutatási programjaink;
- ♦ III. szakmai képzések;
- ♦ IV. az Erdélyi digitális adattár működtetése és fejlesztése;
- ♦ V. tudományos könyv- és folyóiratkiadás.

A következőkben ezeket a programokat mutatjuk be röviden.

I. INFORMÁCIÓS ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT, KÖNYVTÁRAK

Az EME három működő könyvtári részleget tart fenn közel 70 000 kötettel, melyeket az egyesület tagjai, a kolozsvári magyar egyetemisták, valamint az intézmény és kiadványai iránt érdeklődők vesznek igénybe.

Az elmúlt 10 év során közel 17 ezer könyvvel és folyóirattal bővült könyvtárunk, melyek online katalógus által is kereshetők (<http://portal.emc.ro>). Könyvtáraink és kéziratárunk állománya folyamatosan gyarapodik, cserekapcsolatok és felajánlott hagyatékok által. Kéziratárunk gyűjteményének lajstroma online elérhető, illetve kutatható a helyszínen.

II. AZ EME KUTATÓINTÉZETÉNEK TEVÉKENYSÉGE

A Kutatóintézet rövid bemutatása

Az EME Kutatóintézete elsősorban az ún. honismereti tudományok művelésére jött létre, létrehozása néhai Jakó Zsigmond nevéhez fűződik, az ő szellemét követik a kutatóintézet munkatársai is. A kutatási programok célja az erdélyi magyarság történetéhez és kultúrájához szorosan kapcsolódó történeti és nyelvészeti források feltárása.

A Kutatóintézetnek három osztálya összefogja a humán és társadalomtudományi, a műszaki és természettudományi, valamint az orvostudományi és gyógyszerészeti kutatási projekteket.

Jelenleg az intézet igazgatója Kovács András művészettörténész, az MTA külső tagja, az EME alelnöke.

Mielőtt rátérnénk kutatási projektjeink és eredményeink konkrét bemutatására, szóljunk röviden az EME kutatóintézete megalakulásának körülményeiről, főbb feladatköreiről is.

Tevékenységének újrakezdése óta a hagyományos munkaterületek felvállalása mellett törekedett az EME az új kihívásoknak is eleget tenni. Ezért 1995-ben főállású tudományos munkatársat alkalmazott a nyelvész Tamásné Szabó Csilla személyében, feladatául pedig Szabó T. Attila hatalmas nyelvtörténeti szótárának a befejezését tűzte ki. Így alakult ki a jövőbeni kutatóintézet magja, a nyelvész kollégához Tonk Sándor történész tanítványai csatlakoztak, akik a kora újkori erdélyi történelmi források kiadására vállalkoztak. Melléjük dolgozott egy fiatal medievista, aki Jakó Zsigmond középkori oklevéltárának sajtó alá rendezésében segédkezett.

2002-ben tehát, amikor Jakó Zsigmond a Magyar Tudomány Napja alkalmából szervezett első erdélyi fórumon áttekintette az EME kutatóintézetének feladatait, egy már valójában jól működő kutatócsoportot vizsgált, amelynek azonban akkor még hiányzott a hivatalos intézményi kerete.

*Jakó Zsigmond (1916–2008) akadémikus
a hazai és magyarországi medievisztika
kiemelkedő képviselője, az Erdélyi Múzeum-
Egyesület egykori elnöke, a kutatóintézet
alapítója*

Az EME Kutatóintézetének főállású munkatársai

„Ami pedig egy korszerű erdélyi kutatóintézet kifejlesztését illeti, véleményem szerint abból a tényből kellene kiindulni, hogy a magyar művelődési örökség nagyobbik és régebbi része nem a mai Magyarországon, hanem a Felvidéken és Erdélyben található. Ennek kapcsán a magyar művelődésért felelős tényezőknek rövidesen, de legkésőbb a két szomszéd állam EU-tagságát követően szembe kell nézniük egy-egy széles spektrumú kutatóintézet felállításának szükségével a magyar tudományos érdekek biztosítására. Ilyen intézet létesítésének leggyakoribb megoldásaként az kínálkozna, hogy az erdélyi, illetve felvidéki tudományosság igényeit kielégítő kutatóintézet lássa el ezt a szolgálatot is az egész magyar tudományosság számára. Ez lehetne az erdélyi/felvidéki tudományosság sajátos fő feladata, funkciója az újra egyesült magyar tudományosságban. Tehát a helyi, erdélyi/felvidéki kutatáson és a magyarországi kutatási igényeken kívül a külföldi magyar intézetekéhez hasonló feladatokat is egyetlen intézet láthatná el. Ebben a formában egy ilyen intézet talán könnyebben elfogadható lenne a barátságtalan többségi társadalmak számára is.”⁹ Mivel egy ilyen széles spektrumú intézmény nem jött létre, az EME kutatóintézete, többnyire pályázatokból befolyó támogatások révén, a nemzeti tudományok művelését és megismertetését tűzte ki elsőrendű céljául. Mintegy tízévi vajúdas után, Jakó Zsigmond professzor kitartó törekvéseinek, az EME vezetőségének és a magyar állam támogatásának köszönhetően, a román állam érdektelensége ellenére 2006-ban hivatalosan is létrejött az EME kutatóintézete.

A 13 főállású kutató tevékenysége négy szakterületet ölel fel: történelem, nyelvészet irodalomtörténet és filozófia. Tudományáganként a következő jelentősebb kutatásokat és eredményeket mutatjuk be.

A Kutatóintézet főállású munkatársainak tevékenysége

A történelemszaki forráskutatásai¹⁰

A kutatóintézet ma 8 történelemszaki foglalkoztatottat, akik szoros együttműködésben állnak az MTA Történettudományi Intézetével. Itt kell megjegyeznünk, hogy munkatársaink közül többen is Bolyai-ösztöndíjat nyertek (Bogdándi Zsolt, Fejér Tamás, Gálfi Emőke és Szász Anikó), kutatóink befogadó intézménye is az MTA Történettudományi Intézete volt. A két intézet együttműködési megállapodásának értelmében összehangolja a kutatásokat, közös konferenciákat és könyvbemutatókat szervez.

⁹ Jakó Zsigmond: *Az erdélyi magyar tudományosság fordulóponton*. Erdélyi Múzeum 65 (2003). 3–4. sz. 104.

¹⁰ Az adatok összegzésében Bogdándi Zsolt kutató volt segítségemre.

A Kutatóintézet keretében folyó, alapkutatásnak minősülő, forrásfeltáró programokat az alábbiakban időrend szerint, röviden tekintjük át.¹¹

AZ ERDÉLYI OKMÁNYTÁR KIADÁSA. A Kutatóintézet középkorász munkatársai folytatják a Jakó Zsigmond által elindított Erdélyi okmánytár szerkesztését, ezáltal pedig az erdélyi medievisztika legfontosabb feltáró vállalkozását végzik. A forráskiadványból eddig mintegy 4000 kivonatot tartalmazó négy kötet jelent meg, jelenleg az ötödik kötet szerkesztése folyik. Külön érdeme a kiadvány eddigi köteteinek, hogy önálló forráskritikai alapokra helyezkedik, az egyes darabokat – a korábbi közlésektől eltérően – lényegre szorítókozó, világos kritikai megjegyzésekkel látja el. A sorozat tehát a kritika rostáján megtisztított forrásanyaghoz juttatja a történetkutatást. A köteteket esetenként térképmellékletek egészítik ki, amelyek a korabeli Erdély településtörténeti, egyházigazgatási vagy más jellegű viszonyairól tájékoztatnak.

A GYULAFEHÉRVÁRI ÉS KOLOZSMONOSTORI HITELESHELYEK SZEKULARIZÁCIÓ (1556) UTÁNI JEGYZŐKÖNYVEINEK KÖZREADÁSA. A szerkesztők célja a hiteleshelyek 1575. évi újjászervezésétől fogva a 17. század végéig fennmaradt jegyzőkönyveinek közzététele. Eddig a gyulafehérvári hiteleshely jegyzőkönyveinek az 1577–1613 közötti bejegyzéseiből készült 1410 regeszta jelent meg nyomtatásban a sorozat első két köteteként. Apafi Mihály fejedelem uralkodása végéig (1690) terjedő, tehát a fejedelemségkori gyulafehérvári káptalani protocollumok teljes anyagából mintegy 7-8000 kivonat elkészítése várható. A tervek szerint a kolozsmonostori konvent jegyzőkönyveinek az 1575. évi újjászervezés és az 1590. esztendő közötti bejegyzéseit öleli majd fel az első regesztakötet, melynek megjelenése 2015 végére várható.

AZ ERDÉLYI FEJEDELMEK LIBER REGIUSAINAK KÖZREADÁSA. A szerkesztők mindegyik fejedelem reánk maradt összes Királyi könyvét, tekintet nélkül a kötetek számára, egyetlen, külön egységnek tekintve dolgozzák fel regesztákban. A kiadvány minden egyes uralkodó teljes anyagát, szigorú időrendbe sorolva, egyetlen számsorral fűzi egységbe, mely minden fejedelem esetében újrakezdődik. Minthogy a feldolgozás nem kézirati kötetenként, hanem uralkodónkénti időrendben történik, a regesztasorok élére mindegyik fejedelem esetében az átírt vagy csak említett, esetleg századokkal korábbi oklevelek kerülhetnek. Mindegyik regesztakötet tartalmazza a

¹¹ A kutatási programokat Fejér Tamás angol nyelven megjelent tanulmánya alapján mutatjuk be, lásd Tamás Fejér: *Editing and Publishing Historical Sources in the Research Institute of the Transylvanian Museum Society*. Transylvanian Review Vol. XXI, Supplement no. 2. 2012. 9–30.

Az aradi káptalan jegyzőkönyv-töredéke
(1504–1518)

BOGDÁNDI ZSOLT
A kolozsmonostori konvent
a fejedelemség korában

GÁLFI EMŐKE
A gyulafehérvári
hiteleshely levélkeresői
(1556–1690)

feldolgozott Liber regiusok rövid kodikológiai leírását. Eddig János Zsigmond, Báthory Kristóf és Báthory Zsigmond fejedelmeknek az 1569–1602 közötti évekből fennmaradt, hat kötet Királyi könyvének 2540 regesztája jelent meg nyomtatásban a sorozat első két köteteként.

SZÉKELY LÁSZLÓ ÖNÉLETÍRÁSÁNAK PUBLIKÁLÁSA. Az 1972-ben Budapestre, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárába került Székely-féle önéletírás még a nyolcvanas években felkeltette az erdélyi történészek

figyelmét. Jakó Zsigmond szorgalmazására került a kézirat fényképmásolata Erdélybe, s kezdődött volna el ennek kiadásra való előkészítése, mely vélhetően a Kriterion Könyvkiadó igen nagy népszerűségnek örvendő ún. *fehér sorozata* részeként látott volna nyomdafestéket. Azonban a rendszerváltást követően az erdélyi történész társadalom lehetőségei megváltoztak, az elbeszélő források kiadása pedig teljesen háttérbe szorult. Intézetünk újkorral foglalkozó munkatársa, Fehér Andrea 2010-től foglalkozik a kézirattal, az önéletíró személyével, s ennek a többévi kutatómunkának eredménye a jövő év során megjelenő kötet. Székely László önéletírása az MTA BTK Történettudományi Intézet (Budapest) és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (Kolozsvár) közös kiadásában jelenik meg.

Jelentőségüket tekintve az említett forrásközlések az Intézet keretében tevékenykedő történészek eddigi munkásságának a gerincét alkotják. Ezek mellett természetesen számos regesztakiadvány, monográfia és tanulmány jelent meg az Intézet felállítása óta.

Hegyí Géza kutatásai kiterjednek Erdély település- és politikatörténetére, birtok- és igazgatástörténetre, valamint az erdélyi egyház középkori történetére. Ugyancsak ő készíti Erdély egyházi archontológiáját, amely a tartomány középkori egyháztörténetének alapvetését jelenti. W. Kovács András – a cegei Wass család levéltára 1542 előtti regesztáinak sajtó alá rendezése mellett – kutatásai a vajdai tisztség fejlődéséhez és az erdélyi megyék középkori működéséhez kapcsolódnak. Elkészítette az erdélyi vármegyék középkori archontológiáját és a magyar vonatkozású romániai oklevélközlések bibliográfiáját. Gálfi Emőke közölte az aradi káptalan késő középkori jegyzőkönyvtörredékét, amely ennek a hiteleshelyi intézménynek az egyetlen ilyen jellegű fennmaradt forrása, és monográfiát írt a gyulafehérvári káptalan fejedelemségkori személyzetéről. Bogdándi Zsolt a másik erdélyi hiteleshely, a kolozsmonostori konvent történetét dolgozta fel, és több tanulmányt jelentetett meg a fejedelemségkori központi bíraskodással és bírói személyzettel kapcsolatosan. Fejér Tamás a Báthory-korszak fejedelmi kancelláriájának működéséről és személyzetéről közölt alapvető jelentőségű tanulmányokat. Mindezek a közlemények egy készülő fejedelemségkori archontológia előmunkálatai. Az erdélyi Királyi könyvek kiadásán dolgozó munkacsoport tagjaként Pakó László Kolozsvár fejedelemségkori történetéhez köthető tanulmányokat jelentetett meg, egyebek mellett a városi jogügyigazgatói intézmény működésével kapcsolatosan.

Ha számszerűsíteni kívánjuk az eredményeket, azt mondhatjuk, hogy a forráskiadási programok keretében eddig kb. 7700 oklevél magyar nyelvű kivonatának közreadására került sor, s további 1000 kiadása várat még

magára. Ezek egy része ismeretlen volt a szakközönség előtt, éppen ezért kiadványaink nagy népszerűségnek örvendenek, hiszen a hivatkozások száma (az eddig megjelentek a Magyar Tudományos Művek Tára szerint, az Erdélyi okmánytár köteteit leszámítva közel 1000 független hivatkozást gyűjtöttek össze) is ezt bizonyítja. Az intézet említett munkacsoportjai által művelt feltárás nélkül az erdélyi, de az egyetemes magyar történetkutatás területén sem lehetséges előrelépés a történettudomány számára.

A fentebb bemutatott programok azért is fontosak, mert a történettudomány művelését állami finanszírozással végző Román Akadémia projektjei elsősorban az erdélyi történelem román vonatkozásai iránt érdeklődnek, így a kutatóintézet munkatársaira olyan feladat hárul, amely révén lehetővé válik a korabeli Erdély történetének több szempontú s magyar vonatkozású megismerése is.

A nyelvészek kutatásai

2005–2015 között az EME kutatói, Tamásné Szabó Csilla és András Zselyke a leggazdagabban adatolt magyar nyelvtörténeti szótár, az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* szerkesztésén és kiadásán dolgoztak. Munkájuknak köszönhetően 3 kötetet sikerült megjelentetni.¹²

Amellett, hogy munkatársaink a Szótörténeti tár nyomtatott megjelentetésén dolgoztak, 2009-től kezdődően célul tűzték ki a teljes sorozat digitalizálását is, amely a korrektúrázás és aktualizálás után felkerült az EME repozitóriumába, az EDA-ba. Az EME céljai között szerepel egy olyan adatbázis létrehozása, amely újabb nyelvészeti kutatások elindítójaként szolgálhat az ott tárolt anyagnak köszönhetően. Öt kötetet mára már sikerült is felvinni az online felületre.

Kutatóink a Debreceni Egyetem Onomasztikai Kutatócsoportjával közreműködésben elkezdték az erdélyi magyar helynévkincs elektronikus feldolgozását, valamint a felmerülő hiányok pótlását. A Magyar nemzeti helynévtár elnevezésű adatbázis létrehozása rendkívül jelentős feladat, azt is mondhatnánk, hogy nemzeti érdek, amelynek megvalósulását a Magyar Nyelvstratégiai Intézet is támogatja. Ezzel párhuzamosan, a digitális változat kiegészítéseképpen, külön kötet megjelentetését is tervezzük. A digitális feldolgozáshoz képest a kötet új szempontokkal is bővülni fog, hiszen az ELTE kutatócsoportjával és a debreceni intézet munkatársaival való egyeztetésnek megfelelően feldolgozásra kerülnek Szabó T. Attila történeti helynévgyűjtésének eredményei is.

12 A XII. kötet 2005-ben, a XIII. 2009-ben és a XIV. kötet 2014-ben jelent meg.

A befejezett Erdélyi magyar szótörténeti tár 14 kötete

Az irodalomtörténészek kutatásai

Biró Annamária és Papp Kinga kutatásai a 18–19. századi magyar irodalomra, a magyar–német irodalmi és kulturális kapcsolatok, valamint a régi magyar irodalom tanulmányozására terjednek ki. Biró Annamária sajtó alá rendezte Aranka György Erdély-történetét, illetve a magyar–német kapcsolatokra vonatkozó eredményeit *Nemzetek Erdélyben*. August Ludwig Schlözer és Aranka György vitája című kötetében adta közre, valamint felvállalta Aranka György levelezésének összegyűjtését és kiadását is. Papp Kinga az íráshasználat különböző formáit, az írásnak a mindennapi életben betöltött szerepét vizsgálja a nemesi családok vonatkozásában, de érdeklődési köre kiterjed a halotti és ünnepi orációk, az iskoladrámák, a történetírás más szövegtípusainak tanulmányozására is. Kötete 2015-ben jelent meg *Tollforgató Kálnokiak* címmel.

A filozófus kutatásai

Ilyés Szilárd kutatásai kolozsvári filozófiatörténészek könyvtári és kéziratok hagyatékának feltárására irányulnak. Ez idáig két hagyatékot sikerült feldolgozni. A kutatási eredmények ismertetését különféle konferenciák és publikációk tették lehetővé.

A kutatóintézet külső munkatársainak tevékenysége

Az EME kutatási projektjei keretében időszakos kutatásokat is felkarol, közreműködve az egyes szakosztályokkal (pl. a 2014-es évben összesen 30 személy végzett kutatást 10 projekt keretében). A kutatásban részt vevő fiatal kutatók munkáját egyetemi oktatók irányítják, ezzel segítve, ösztönözve az egyetemen folyó kutatási tevékenységeket, szakkörök működését.

A kutatóintézet külső munkatársainak jelentősebb kutatásai, eredményei

MAGYAR ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ IRODALOM- ÉS SZÍNHÁZTUDOMÁNYI KUTATÁSOK. Kutatásvezető: Egyed Emese egyetemi tanár.

2006–2016 között az EME Magyar- és összehasonlító irodalomtudományi, illetve színháztudományi műhelye Egyed Emese vezetésével havonta tartotta műhelyfoglalkozásait.

A kutatócsoport a forrásfeltárás mellett nagy hangsúlyt fektet a romániai és külföldi egyetemekkel és kutatóintézetekkel való együttműködésre és a jövő kutatónemzedékének kinevelésére, a szakmai kapcsolatok létrehozására és fenntartására. Ennek jegyében a fiatal munkatársak külföldön is folytattak kutatásokat (Finnország, Franciaország, Németország, Ausztria), illetve részt vettek mind hazai (MTNE), mind külföldi, idegen nyelvű kongresszusokon és rangos szakmai tanácskozásokon. Eredményeik az EME kiadójában szerzői kötet, tanulmánykötet, illetve kommentált szövegkiadás formájában meg is jelentek.

A külső kutatók az elmúlt tíz évben a következők voltak: Bartha Katalin Ágnes, Boér Máté, Csata Adél, Demeter Zsuzsa, Kerti József, Rácz Emese, Varga P. Ildikó, Molnár Bodrogi Enikő, Sófalvi Emese, Tar Gabriella-Nóra. A csoport több tagja éppen ebben az évtizedben, a közös kutatások eredményeit és tapasztalatait is felhasználva, doktori fokozatot szerzett, illetve néhányan közülük szakmai kitüntetésben is részesültek: Varga P. Ildikó, illetőleg Demeter Zsuzsa az EME Debüt-díját nyerte el.

TECHNIKA- ÉS IPARTÖRTÉNETI KUTATÁSOK ERDÉLYBEN. A kutatást 2006 óta szervezett keretek között folyamatosan működtetjük egy interdiszciplináris program keretében: *A műszaki örökség feltárása, kutatása és védelme Erdélyben*¹³ címmel. A kutatási projekt révén technikai örökségünk felkutatása, működőképessé tétele, megőrzése, kulturális örökségünkbe

¹³ Az EME Műszaki Tudományok Szakosztálya 2006 óta eredményesen működteti *A műszaki örökség feltárása, kutatása és védelme Erdélyben* című interdiszciplináris kutatási programját. A program az alábbi projekteket működteti: Technikatörténeti kutatások; Archeometallurgiai kutatások; Műszakis nagyjaink kutatása, hagyatékainak feldolgozása; Ipartörténeti kutatások. (Lásd Bitay Enikő: *A műszaki örökség feltárása, kutatása és védelme Erdélyben*. In: Fedenic Csilla (szerk.): *Magyar–magyar interdiszciplináris kutatások, intézményi együttműködések lehetősége*. Budapest, MTA – Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 2010. 70–76 p.

A győrőmonostori toronyóra (fent); a mohácsi taposómalom (jobbra)

A tudomány- és technikatörténeti sorozat

való integrálása, valamint a térség kulturális és turisztikai fejlesztése valósul meg. Évenként egy-két célirányú kutatási projekt valósult meg, az egyes kutatási projekteket Bitay Enikő egyetemi docens, Márton László kutatómérnök és Talpas János adjunktus vezették.

Az évenként megrendezett technikatörténeti alkotótáborok képez (ték)ik azoknak a felméréseknek az alapját, melyek révén az egyes térségek technikatörténeti örökségéről szóló kötetek létrejöttek. Az első kötet 2009-ben jelent meg. A kötetek híven tükrözik a technikatörténeti kutatások, terepmunkák, levéltári forrásgyűjtések és felmérések eredményeit. Eddig 8 kötet jelent meg, s további négyen dolgoznak a kutatócsoport tagjai. A kötetek online elérhetők az EDA-ban: <https://eda.emc.ro/handle/10598/9740>.

Egy másik jelentős eredménye a kutatásnak a technikatörténeti objektumok felújítása, avagy gyakorlati megvalósítása. Például a 2015-ben avatott mohácsi taposómalom kivitelezése, muzeális szemléltetőeszközként, illetve a győrmónostori toronyóra felújítása, működképessé tétele (a toronyóra szintén muzeális objektumként lett kiállítva 2016-ban a templomban).

IPARRÉGÉSZETI, ARCHEOMETALLURGIAI ÉS ARCHEOMETRIAI KUTATÁSOK. Kutatásvezető: Veres Erzsébet ny. egyetemi docens. Az interdiszciplináris kutatást a régészeti ásatások során előkerült egyes vas- és cserépleletek készítéséhez használt nyersanyagok származási helyének anyagtudományi módszerekkel való (archeometriai) vizsgálata képezte.

ORVOSTUDOMÁNYI ÉS GYÓGYSZERÉSZETI KUTATÁSOK. A kutatások témakörei 2011-ben preklinikai (idegéletani) és klinikai (daganatpatológiai) kutatásokra, valamint gyógyszerészeti (gyógyszerforma-tervezés), míg 2014-ben genetikai, gyógyszerészeti és fogorvosi kutatásokra terjedtek ki.

A kutatásvezetők irányításával lehetőség nyílt magyar PhD-hallgatóknak, egyetemi oktatóknak ezekbe a kutatásokba bekapcsolódni, valamint a kapott eredményeket rangos szakmai lapokban publikálni.

ŐSLÉNYTANI KUTATÁSOK. EGYÉNI KUTATÓ: VREMIR MÁTYÁS. Kutatásai a gerinces paleontológia terén három fő irányban zajlottak:

- ♦ felső-kréta kori ősemlősök (Mammalia, Multituberculata) diverzitása és földrajzi-rétegtani elterjedése;
- ♦ a szászsebesi és hátszegi régióbeli felső-kréta kori repülő sárkány (Pterosauria) taxonómiai diverzitása és rétegtani elterjedése;
- ♦ a Szászsebes környéki felső-maastrichti törpe dinoszauruszok fészkelőhelyei és fészkelőstratégiái.

Vremir Mátyás kutatásai főként nemzetközi együttműködések kereté-

ben foly(tak)nak, az eredményeket számos rangos, nemzetközileg jegyzett publikációban közölte.

A kutatóintézet külső munkatársainak egyéb kutatásai, eredményei.

A felsorolt kutatások kiegészítéseként szükséges megemlítenem, hogy a helyszűke miatt csak néhány kutatási programot s ezek eredményeit tekinthettük át, melyek többnyire folyamatosan működtek, hosszabb távon. Ezenkívül más tudományterületeken is folytak időszakos kutatások, mint például a növénytan, matematika-informatika, agronómia, társadalomtudomány, közgazdaságtan területén, melyek megvalósításában az egyes szakosztályok jelentős szerepet vállaltak. Hogy csak néhány példát említsünk:

- ♦ Egyesületünk biológiai kutatócsoportja (Szabó Anna, Ruprecht Eszter) több éven keresztül magyarországi kutatókkal közös programban tárta fel az erdélyi Mezőség növényvilágát.
- ♦ Vincze Mária emeritus professzor irányításával zajlott *A vidékfejlesztés területi különbségei az adottságok és a támogatások nézőpontjából a 2007–2011-es időszakban. Felkészülés a jövőbeli új kihívásokra* elnevezésű agrárpolitikai projekt, amelynek hosszú távú céljai között szerepelt az is, hogy a romániai döntéshozók a kutatási eredményeket figyelembe véve szakszerűbben dolgozhassák ki a 2014–2020-ra vonatkozó vidékfejlesztési projektet. Az eredmények könyvfejezetekben öltöttek testet.

- ♦ Guttman Márta vegyészkutató interdiszciplináris jellegű projektet irányított erdélyi műemlékek, műtárgyak festett felületeinek tudományos vizsgálata érdekében.
- ♦ Nyárádi Imre-István egyetemi adjunktus irányításával zajlott *A tápanyagellátás hatása a máriatövis (Silybum marianum) növekedésdinamikájára, terméshozamára, valamint a gyógyhatásért felelős hatóanyag mennyiségére* című program, melynek célja volt, hogy megteremtse azt a szakmai háttérrel, amely új lehetőségeket nyit, és biztosítja a gyógynövénytermesztők technológiailag hatékony és gazdaságos termesztési tevékenységét, illetve biztosítja a fenntarthatóságot.
- ♦ A Darvai Zsolt egyetemi adjunktus vezette *Folytonos optimalizálás és alkalmazási hatások* elnevezésű pályázatot évek óta támogatja az EME. A pályázatból kiderül, a gazdasági, mérnöki vagy más jellegű gyakorlati feladatoknak széles köre vezethető vissza az operációkutatás területén vizsgált optimalizálási problémákra.
- ♦ Tőkés Gyöngyvér adjunktus *Virtuális közösségek, virtuális habitusok. Erdélyi képek a digitális világból* elnevezésű projektjének célja az erdélyi magyar fiatalok virtuális jelenlétének és digitális szokásainak vizsgálata volt.
- ♦ Sipos Gábor egyetemi docens *Erdélyi és partiumi magyar könyvtárak védett állományának kutatása és feldolgozása* címmel vezetett kutatást. A projekt célja az 1851 előtti nyomtatványok és kéziratok összegyűjtése, kutatása és feldolgozása, valamint központi helyeken való biztonságos elhelyezése (pl. esperességi, egyházmegyei központokban vagy rendházakban), az állomány provenienciakutatása és ezzel az egyes gyűjtemények történetének feltárása.
- ♦ Dr. Theisz Rezső kutatásai a gyümölcsfák (alma, dió) kórokozókkal szembeni ellenállásának vizsgálatára irányultak.

A felsorolás folytatható lenne, ám úgy érzem, ennyi is elég ahhoz, hogy érzékelhessük, az EME külső kutatócsoportjai folyamatosan és következetesen végzik tevékenységüket, kutatásaik egymásra épülnek, esetleg éppen interdiszciplináris jellegükből fakadóan más tudományterületek kutatóinak továbblépését, széles látókörét biztosítják, a tudományterületek közti közreműködést serkentik. Tíz év alatt összesen 122 projektet működtettünk külső munkatársak révén, 354 ösztöndíjas megbízott kutatóval, majd minden szakterületet felölve.

Az EME fontosabb kutatási eredményei az elmúlt időszakban

Az utóbbi évek három legfontosabb eredményét emeljük ki, nevezetesen:

- ♦ Az *Intézmények és politikai vezetőréteg a Szilágyságban a XIV–XVII. században* című projekt sikeres megvalósítását, melyet a Felsőoktatási és Egyetemi Kutatási Alap (CNCSIS-UEFISCSU, PN II-RU cod/2010, TE_204) finanszírozott. Ez a kutatási projekt az EME egyik siker-története, hiszen román állami pénzből magyar intézmény 4 munkatársa, magyar témában kutathatott 3 éven keresztül teljes finanszírozással.
- ♦ 2014-ben jelent meg az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* XIV. kötete, s ezzel lezárult a Szabó T. Attila által elkezdett monumentális alkotás szerkesztése.
- ♦ Intézményünk paleontológiai gyűjteménye őslénytani leletekkel bővült (melyeket kiállítottunk), s jelentős kutatási eredményekkel járult hozzá a nemzetközi tudományossághoz.

Az EME keretében folyó sokágú tudományos kutatómunka méltatásakor ki kell emelnem, hogy a nemzeti/honismereti kutatásokra szakosodott Kutatóintézet főállású tudományos munkatársai nemzetközi szinten is jegyzett fontos eredményeket értek el a történelmi források kiadása, az irodalomtörténeti vagy nyelvészeti témák feltárása révén, a Kutatóintézet fenntartása tehát elsőrendű feladata Egyesületünknek.

III. SZAKMAI KÉPZÉSEK, TUDOMÁNYOS RENDEZVÉNYEK

Az EME működése során sokszor felvállalt a tudományosság jegyében olyan feladatokat, amelyekre az adott időszakban közösségünknek nagy szüksége volt. Két példát emelnék ki:

- ♦ Az EME MTSZ-a 1996-ban indította el a *Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszakát*, azt a fórumot, amely a magyar nyelvű műszaki képzés hiányában jelentős kezdeményezésnek számított. Hozzájárult a magyar műszaki nyelv műveléséhez s a fiatal műszakis oktatók utánpótlásához.
- ♦ Az Orvos- és Gyógyszerésztudományi Szakosztály kreditpontos szakmai képzése, mely az orvostársadalom szakmai előmeneteléhez járult s járul jelenleg is hozzá.

Ugyancsak nagy jelentőségű és eredményes volt Gálfi Emőke kutatónk, kolléganőnk éveken keresztül tartott latinképzése. A régészhallgatók mellett a történelem szakos diákok is bekapcsolódtak a képzésbe, és igény volt a kora újkori források bevonására is. Hasonlóan hasznosnak, eredményesnek értékelhető Talpas János egyetemi adjunktus tagtársunk több éven keresztül szervezett rendezvényei, melyek a szakmai képzés jegyében is zajlottak: a *Technikatörténeti alkotótábor*, az *Erdélyi barangolás* című szakmai programok.

Az EME által folytatott tudományterjesztésnek és tudomány-népszerűsítésnek legfőbb mozgatói, a szakosztályok számos konferencia, tudományos ülésszak, felolvasóülés, emléknap, szakmai fórum szervezői, társszervezői voltak. Csupán a 2015-ös évben összesen 103 rendezvénynek (melyből 26 konferencia, 21 könyvbemutató, négy kiállítás és egyéb rendezvények) volt házigazdája az EME.

Az EME rendezvényei: a Magyar Tudomány Napja központi rendezvénye, 2015. november 20.

IV. AZ ERDÉLYI DIGITÁLIS ADATTÁR (EDA) MŰKÖDTETÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

Az EME 2011-ben kiépítette szabad hozzáférésű intézményi repozitóriumát, az Erdélyi digitális adattárat. A digitalizálási programok által igyekszünk online hozzáférhetővé tenni mind az erdélyi tudományos örökséget, mind a legfrissebb szakirodalmat és kutatási eredményeket. A kilenc egységből (tárból) álló digitális adattár, elsősorban az EME régi kiadványainak digitális változatát, gyűjteményeinek adatait, illetve az erdélyi magyarság múltjával kapcsolatos történeti forrásokat tartalmazza, folyamatosan bővül.

2015 végéig 21 000 tételre gyarapodott az adattár, melynek elérhetősége: <https://eda.emc.ro/>.

Az EME intézményi repozitóriuma, az Erdélyi digitális adattár (EDA)

Az EDA elismert tudományos adattár, hiszen tételeit (adatait, metaadatait) a Google tudóstár, a Worldcat automatikusan, folyamatosan átemeli jegyzékébe, ugyanakkor az MTA Magyar Tudományos Művek Tára külső azonosítóinak lajstromában is szerepel.

V. TUDOMÁNYOS KÖNYV- ÉS FOLYÓIRAT-KIADÁS

Az EME kiadványai a tudományos eredmények közlésén túl a magyar tudományos nyelv fenntartásának és fejlesztésének nem csökkenő fontosságú nemzeti feladatát szolgálják, ez az erdélyi magyarság jövője szempontjából is létfontosságú.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület már az 1860-as években is saját kiadásában jelentette meg a gyűjteményei feldolgozása nyomán keletkezett tudományos munkákat, és több tudományos folyóiratot is kiadott. A kiadványok a bölcsészet-, orvos- és természettudományok területeinek legújabb kutatási eredményeit mutatták be.

Az EME 1991-ben újraindította az Erdélyi Múzeum című folyóiratot, amelynek azóta is évi 4 száma jelenik meg. Az *Orvostudományi Értesítő* és az *Acta Scientiarum Transylvanica* című folyóiratok kiadása szintén folyamatos. Korábbi könyvsorozata folytatásaképpen jelent meg 1991-ben az *Erdélyi Tudományos Füzetek* 209. száma, amely ma is folyamatosan bővül. Ebben a sorozatban jelennek meg az egyesület kutatóintézete munkatársainak művei, doktori értekezések, forráskiadványok és elméleti munkák, konferenciakötetek, túlnyomó részük a bölcsészettudományok területéről származik.

A *Székely oklevéltár* új sorozatának négy vaskos (IV–VII.) kötete az EME egyik fontos kiadványa a történelmi források kiadása körében. Az *Erdélyi Történelmi Adatok*, valamint az *Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára* sorozatai az EME kutatóintézetében folyó forrásfeltáró munkáknak ad megjelenési lehetőséget.

Ugyancsak az EME vállalta fel Szabó T. Attila monumentális munkájának, az *Erdélyi magyar szótörténeti tárnak* a folytatólagos kiadását, ezt a 14. kötettel sikerült is befejezni.

Jelentős újítása volt a kiadónak a kilencvenes évek után, hogy új sorozatokban teret biztosított a műszaki kutatások eredményeinek megjelentetésére. Míg a *Műszaki Tudományos Füzetek* sorozata a legújabb tudományos eredmények publikálásával a magyar műszaki szaknyelv fejlesztésére is vállalkozik, a *Tudomány- és Technikatörténeti Füzetek* sorozata az erdélyi technikai örökség feltárásával indult, a továbbiakban emellett tudománytörténeti munkákat fog megjelentetni, a *Műszaki Tudományos Közlemények* sorozat pedig a tudományos ülésszakokon elhangzott előadások írott változatait fűzi egy csokorba évente megjelenő két számában.

A tudományos kutatásokat segítő jelentős segédkiadványok, lexikonok (mindenekelőtt a *Romániai magyar irodalmi lexikon* 4., illetve 5/1. és 5/2. kötete a Kriterion Kiadóval közösen) és bibliográfiák kiadása is folyamatos, de ezek mellett jelentős az önálló kötetben megjelent művek száma is, illetve a más kiadókkal közösen felvállalt kiadványok (kötetek) megjelentetése is.

A kiadványok szakmai színvonalát esetről esetre felkért szaklektorok biztosítják. Az EME 2006 óta elismert akkreditált kiadónak számít a Nemzeti Felsőoktatási és Kutatási Tanács (CNCSIS) nyilvántartásában.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadója a rendszeresen kiadott szakfolyóiratok mellett évente több tudományos kötetet jelentet meg önállóan vagy más kiadókkal közösen. Például a 2015-ös év mérlege: 25 könyv és 8 folyóirat.

Az elmúlt tíz év kiadványait tekintve elmondható, hogy folyóirataink közül az Erdélyi Múzeumnak összesen 30, a Múzeumi Füzetnek 17, a Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából-nak 5 és az Orvostudományi Értesítőnek 40 száma jelent meg. Sorozatköteteink lajstroma: Erdélyi Tudományos Füzetek – 33; Erdélyi Történelmi Adatok – 4; Műszaki Tudományos Füzetek – FMTÜ – 10; Erdélyi magyar szótörténeti tár – 3; Romániai magyar irodalmi lexikon – 2; Műszaki Tudományos Füzetek – 8; Erdélyi Nemzeti

14 Megjegyzés: A Tudományos Kutatás Nemzeti Tanácsa (CNCS) által B minősítésként elfogadott kiadványok az egyetemi tanárok, doktoranduszok és a romániai tudományos életben részt vevő kutatók számára létfontosságúak, ugyanis csak ezek alapján lehet az egyetemi életben előléptetéseket elérni és pályázatokat nyerni.

Múzeum Levéltára – 1; Tudomány-és Technikatörténeti Füzetek – 8; Emberek és Kontextusok – 8; Kölesériana – 1; Certamen – 2; Letöltés. Média- és kommunikációtudományi könyvsorozat – 2; Műszaki Tudományos Közlemények – 3; Romániai magyar bibliográfiák 1954-1959 – 1. Önálló kötetek: összesen 71, más kiadóval közösen kiadott kötetek 16, illetve 2 CD látott napvilágot.

Összegezve az elmúlt 10 év mérlege: 175 könyv és 92 folyóiratszám.

A jövődő céljai

Egy nagyobb időszak eredményeinek áttekintése végén a jövőbeli tervekre is szükséges kitérnünk. Mint láhattuk, az EME stabil intézményes keretet alakított ki a tudományosság szolgálatában. Mindezek megtartása, folyamatos működtetése lehet a jövőbeli célunk.

Nem kevésbé céljaink közé sorolhatjuk a térség tudományos életének fellendítését, kutatási programok működtetését több szakterületen, ezen belül olyan (magyar nyelvű) interdiszciplináris kutatások támogatását, amelyek más intézményekben nem kapnak teret. Az ifjú szakemberek támogatása, szakképzése, a tudós generáció nevelése által az EME az egyetemek háttérintézményeként is szolgál. A tudományos hagyatékok elkallódástól

Az EME – Regionális tudásközpont szerkezete

való megmentése, szakszerű tárolása, feldolgozása; digitális közzététele, kutatási dokumentációs forrásanyagként való hasznosítása elengedhetetlen. A magyar nyelvű tudományművelés ösztönzése, a tudományos eredmények közzététele (kiadója révén), terjesztése a világhálón (EDA), illetve tudomány-népszerűsítő előadásokon (szakosztályok szervezésében) ugyancsak fontos szempont.

Az EME mint regionális tudásközpont otthont biztosíthat az egyesület tevékenységeinek, intézményeinek a működésére, illetve kulturális és közösségi funkciói által meghatározó, központi intézménnyé válhat a kolozsvári, erdélyi és a Kárpát-medence magyarsága számára.

A történelem igazolta, hogy az EME tudományos életének jelenléte a romániai magyar társadalomban mindig meghatározó szerepű volt: a kezdeti múzeumi értékek gyűjtésével, majd az 1872-es egyetemalapításban játszott szerepével, a rendszerváltásokat követően pedig intézményként a tudós társadalom összefogó kötelékeként, folyamatosan megjelenő kiadványaival, a tudomány terjesztésében, népszerűsítésében vállalat szerepével stb. Az EME a jövőben is be kívánja tölteni ezt a sokrétű szerepet, hogy kiemelten erősítse azt a tartópillérét, amelyre közösségünknek a legnagyobb szüksége lesz; azt fogja eredményesen működtetni, fenntartani. Mindezt a sajátos, egyedi szervezeti felépítést kívánja szolgálni a Regionális tudásközpont tervezete is, mely az EME egységeit (pilléreit) intézményes keretben s egymást erősítő összhangban kívánja működtetni, a tudományosság jegyében.

Zárszó

Az *együttműködések* jelentőségét emelném ki zárszóként. Azon együttműködések, melyek fontos elemei a tudományos életnek: a kutatásszervezés, a kutatási témák, a digitalizálási programok összehangolása, egymás értékteremtő tevékenységének megismerése, elismerése. Ez a fórum is erre hivatott, ezt szolgálta és szolgálja azáltal, hogy 18 intézmény tudományos törekvéseibe tekinthettünk bele.

Csakis egymás tudományos tevékenységének megismerése, értékelése, tisztelete és az összehangolt együttműködés adhat alapot a kisebbségben működő hatékony tudományfejlődésnek.

IRODALOM

- ♦ Bíró Vencel: *A kolozsvári jezsuita egyetem szervezete és építkezése a XVIII. században*. Kolozsvár, 1945 (Erdélyi Tudományos Füzetek 192.), <http://eda.eme.ro/handle/10598/8710>
- ♦ Bitay Enikő: *Főtitkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület évi munkájáról*. A 2007–2015. évi jelentések az Erdélyi Múzeum évfolyamaiban jelentek meg.
- ♦ Bitay Enikő: *A műszaki örökség feltárása, kutatása és védelme Erdélyben*. In: Fedenic Csilla (szerk.): *Magyar–magyar interdiszciplináris kutatások, intézményi együttműködések lehetősége*. MTA, Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága, Budapest, 2010. 70–76., http://mta.hu/data/dokumentumok/magyar_tudomanyosság_kulfoldon/MTA_konyv_Magyar-magyar.pdf
- ♦ Bitay Enikő, Márton László, Mohácsi Bugárszki Norbert, Angi Norbert: *Egy ókori gabonaőrő szerkezet – a taposómalom újjászületése*. = A XV. Műszaki Tudományos Ülésszak Előadásai. Proceedings of the XVth International Conference of Technical Sciences, Műszaki Tudományos Közlemények 2. Szerk. Bitay Enikő, Máté Márton. Kolozsvár, EME, 2015. 55–60., <https://eda.eme.ro/handle/10598/28548>
- ♦ Bitay Enikő: *A Keresztény Magvető az Erdélyi digitális adattárban*. *The Christian Sower in the Transylvanian Digital Database*. Keresztény Magvető CXVIII(2012). 149–169., <https://eda.eme.ro/handle/10598/27775>
- ♦ Bitay Enikő: *Az Erdélyi digitális adattár*. Tudományos és műszaki tájékoztatás (MTM), LX(2013). 203–216., http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5784&issue_id=548
- ♦ Erdélyi Pál: *Az Erdélyi Múzeum félszázada*. EM XXVII(1910). 1–8., <http://eda.eme.ro/handle/10598/4307>
- ♦ Hofbauer László: *Az erdélyi akadémiai mozgalmak története. A legrégibb időktől az impériumváltozásig*. = *A történeti Erdély*. Szerk. Asztalos Miklós. Erdélyi Férfiak Egyesülete, Bp., 1936. 701–720., http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf9321.pdf
- ♦ Imre Sándor: *Az E. M. E. és a nemzetnevelés. (Töredékes megjegyzések).* = *Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félszázados ünnepére 1859–1909*. Szerk. Erdélyi Pál. EME, Kvár 1909–1942. 104–108., <http://eda.eme.ro/handle/10598/8846>
- ♦ Jakab Elek: *Aranka György és az erdélyi nyelvművelő és kéziratkiadó társaság*. Bp. 1884.
- ♦ Jakó Zsigmond: *Az erdélyi magyar tudományosság fordulóponton*. Erdélyi Múzeum 65 (2003). 3–4. sz. 104.

- ♦ Jancsó Elemér: *Magyar tudományos élet Erdélyben 1918-tól napjainkig*. Láthatár 1937. 1. sz. 13–20; 2. sz. 74–80., http://ispmn.gov.ro/uploads/006Jancso_Magyar%20tudomanyos%20elet.pdf
- ♦ Kelemen Lajos: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület múltja és jelene*. EME, Kolozsvár, 1909. 1–3.
- ♦ Kelemen Lajos: *Törekvések egy erdélyi múzeum alapítására*. EM XXVI (1909). 353–375., <http://eda.eme.ro/handle/10598/4297>
- ♦ Kántor Lajos: *Párhuzam az Erdélyi Múzeum-Egyesület és az Astra megalakulásában és korai működésében*. Erdélyi Tudományos Füzetek, ETF. 116. szám. EME, Kolozsvár, 1940. <http://eda.eme.ro/handle/10598/8798>
- ♦ Kántor Lajos: *Hidvégi gróf Mikó Imre szózata 1856-ban az Erdélyi Múzeum és az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakítása érdekében*. Kolozsvár, 1931. (Erdélyi Tudományos Füzetek 37.), <http://eda.eme.ro/handle/10598/8698>
- ♦ Kántor Lajos: *Czegei gróf Wass Ottilia, az Erdélyi Múzeum-Egyesület nagy jótevője*. Kolozsvár, 1938. (Erdélyi Tudományos Füzetek 96.), <http://eda.eme.ro/handle/10598/8694>
- ♦ Kántor Lajos: *Az Erdélyi Múzeum Egyesület problémái*. Kolozsvár, 1930. (Erdélyi Tudományos füzetek 23.), <https://eda.eme.ro/handle/10598/8757>
- ♦ Kelemen Lajos: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története*. = *Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félé százados ünnepére 1859–1909*. Szerk. Erdélyi Pál. EME, Kvár 1909–1942. 5–79., <http://eda.eme.ro/handle/10598/8846>
- ♦ Szabó T. Attila: *Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félé százados ünnepére*. EM XLVII(1942). 280–283., <http://eda.eme.ro/handle/10598/27027>
- ♦ Kristóf György: *Erdély tudományos élete az abszolutizmus korában az Erdélyi Múzeum Egyesület megalakulásáig (1859)*. EM XLIII(1938). 210–221., <http://eda.eme.ro/handle/10598/28009>
- ♦ Kozma Ferenc: *Jakab Elek tudósítása az E. M. E. alakuló közgyűléséről*. = *Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félé százados ünnepére 1859–1909*. Szerk. Erdélyi Pál. EME, Kolozsvár, 1909–1942. 80–82., <http://eda.eme.ro/handle/10598/8846>
- ♦ Gr. Kuun Géza: *Erdélyi tudományos igyekezetek*. EM XVII(1900). 1–18. és 71–81., <https://eda.eme.ro/handle/10598/3550>, <https://eda.eme.ro/handle/10598/3567>
- ♦ Szabó Dénes: *Az E. M. E. és a kolozsvári tudomány-egyetem*. = *Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félé százados ünnepére 1859–1909*. Szerk. Erdélyi Pál. EME, Kolozsvár, 1909–1942. 95–99., <http://eda.eme.ro/handle/10598/8846>

- ♦ Szabó T. Attila: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai*. EME, Kolozsvár, 1942. http://eda.eme.ro/xmlui/bitstream/handle/10598/8847/b1_130507.pdf?sequence=1
- ♦ Szabó T. Attila: *A transylvan magyar társadalomkutatás*. Hitel 1938. 1. sz. 13–31.
- ♦ Szilády Zoltán: *Erdély és a magyar tudományosság. = A történeti Erdély*. Szerk. Asztalos Miklós. Erdélyi Férfiak Egyesülete, Bp., 1936. 693–700. http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf9320.pdf
- ♦ Szilágyi Sándor: *Az Erdélyi Országos Múzeum előzményei*. Budapesti Szemle VII(1859). 325–348.
- ♦ Tavaszgy Sándor: *Magyar tudományos törekvések Erdélyben*. EM, XXXV (1930). 215–230., http://www.epa.uz.ua/00900/00979/00225/pdf/1930_35_07-9_215-230.pdf
- ♦ Tavaszgy Sándor: *A tudomány az élet szolgálatában*. EM XXXVIII(1933). 1–2., <http://eda.eme.ro/handle/10598/27759>
- ♦ Tavaszgy Sándor: *A tudomány helye és szerepe a kultúra rendszerében*. EM XLII (1937). 55–61., <http://eda.eme.ro/handle/10598/27922>
- ♦ Tavaszgy Sándor: *Tudományos feladataink, tekintettel az Erdélyi Múzeum-Egyesület hetvenötéves múltjára*. Az E. M. E. 1935. február 17-én tartott ünnepi közgyűlésén. EM XL(1935). 1–12., <http://eda.eme.ro/handle/10598/27849>